

10. DÜNYA ENERJİ KONFERANSI TÜRKİYE'DE TOPLANIYOR

Merkezi Londra'da olan Dünya Enerji Konferansı isimli kuruluş ile Dünya Enerji Konferansı Türk Organizasyon Grubunun ortaklaşa düzenlediği 10. Dünya Enerji Konferansı 19-23 Eylül 1977 tarihleri arasında İstanbul'da Atatürk Kültür Sarayında yapılacaktır. Konferansta işlenecek temel konu "Enerji Kaynaklarının Yeterliliği ve Rasyonel Kullanımı" olarak saptanmıştır.

Birinci Dünya Enerji Konferan-

sı, 1924 yılında Londra'da yapılmıştı. Önceleri altı yılda bir yapılan bu konferanslara, 1936-1950 yılları arasında İkinci Dünya Savaşının da etkileri nedeniyle uzunca bir ara verilmiş ve 1950 yılında Viyana'da yapılan Beşinci Konferansla yeni dönem başlamıştır. Moskova'da 1968 yılında yapılan Yedinci Konferansta, gelecek konferansların üç yılda bir yapılması kararlaştırılmış olup, ardından Sekizinci Konferans 1971 yılında Bükreş'te, Dokuzuncu Konferans 1974 yılında Detroit'te gerçekleştirilmişti, İstanbul'da yapılacak 10. Dünya Enerji Konferansına, 77 ülkeden 4500 delegenin katılacağı tahmin edilmektedir. Bu delegelerin içerisinde çeşitli ülkelerin hükümet temsilcileri, uluslararası kuruluşların temsilcileri, çok sayıda bilim adamı ve enerji uzmanları yer alacaktır. Konferans, delege sayısı açısından, şimdiye dek Türkiye'de yapılan en büyük uluslararası toplantı olmaktadır.

Dünya Enerji Konferanslarının resmi dili İngilizce ve Fran-

11.10 (YA ENER.) KONFERANSINA SUNULACAK TÜRKİYE ENERJİ MODELİ" İSİMLİ ÇALIŞMA ELEŞTİRİLDİ

20 Haziran 1977 Pazartesi günü DSI Toplantı Salonunda, Dünya Enerji Konferansı Türkiye Organizasyon Grubu tarafından İstanbul Boğaziçi Üniversitesine yaptırılan "Türkiye Enerji Modeli" isimli çalışma eleştiriye sunuldu. Eylül ayında İstanbul'da yapılacak 10. Dünya Enerji Konferansı'nda Türkiye'nin önümüzdeki 20-30 yıl için enerji gereksinimlerini ve

bu gereksinimlerin nasıl karşılanacağını sunabilmek amacı ile hazırlanan raporun eleştirisine çeşitli kuruluşların temsilcileri ve konu ile ilgili kişiler katıldı. Yapılan çalışma, enerji sektöründe 33 yıllık bir süreç içinde talebi karşılayabilmek için gerekli yatırım ve tüketimi belli amaç işlevlerine* göre hesaplayan bir eniyileme (optimization) modeliydi. Temel konu raporun eleştirisi olmakla beraber çoğu kez konuşmacılar Türkiye'nin enerji sorununa da değindiler. Toplantıda yapılan eleştirileri 3 grupta toplayabiliriz:

- 1) Türkiye'nin enerji sorunu ve bu yönde uygulanagelen politikaların eleştirisi.

* *Bir eniyileme (optimization) probleminde çeşitli seçenekler arasında "en iyi" çözümü yansıtmak üzere kısmen öznel bir "amaç işlevi" (cost function) tanımlanır. İstenen çözüm, bu işlevin değerini en azyapan çözümdür.*

- 2) Modelde kullanılan verilerin ve bu veriler ile elde edilen sayısal sonuçların eleştirisi.
- 3) Modelin yapısı ve yararlılığı yönünden eleştirisi.

İlk konuşmacı olarak çalışmayı yapan grubun yöneticisi Boğaziçi Üniversitesinden İbrahim Kavrak, raporun önemli noktalarını vurgulayan 10'ir sunuş konuşması yaptı. Konuşmasında gayri safi milli gelirin % 10-15'i arasında bir sayının enerji yatırım ve harcamalarından oluştuğunu hatırlatan Kavrak, enerji sektöründe planlamanın önemine değindi. Enerji sektöründe arzın büyük bir oranla devlet yapıldığı ancak talebin devlet, özel teşebbüs ve diğer tüketiciler tarafından yaratıldığı Türkiye'de, sosyalist ülkelerde olduğu gibi talebin de arz gibi ayrıntılı planlanmasını içeren bir modelin gerçekçi olamayacağını belirten konuşmacı, arzı ayrıntılı bir şekilde planlayan ve talebi çeşitli yöntemlerle tahmin etmeye yönelik bir modelin Türkiye'nin

sızca olmakla birlikte, söz konusu Onuncu Konferans Türkçe, Almanca ve İspanyolca'ya da anında çevrilerek, elektronik dinleme aygıtlarıyla delegelelere özel yayın yapılacaktır. Konferansa 150'yi aşkın bildiri sunulacak olup, Konferans süresince yapılacak teknik oturumların dışında, özel konuları içeren açık oturumlar da düzenlenmiş bulunmaktadır. Uluslararası panellerin oluşturulacağı açık oturumlarda uluslararası işbirliği, petrol ve doğal gaz, kömür, nükleer enerji ve yeni enerji kaynakları, enerji kullanımı ve enerji tasarrufu, bilgisayar çözümlü Türkiye enerji modeli gibi konularla özel oturumlarda diğer bazı konular ayrıca irdelenecektir. Konferans süresince delegeler ve toplantıları izleyecek basın mensupları için gerekli hizmetleri karşılayabilmek üzere, Atatürk Kültür Sarayında özel çalışma yerleri ve hizmet merkezleri sağlanmış bulunmaktadır.

Konferansın teknik programı aşağıdaki dört ana bölümden oluş-

maktadır.

1. BÖLÜM

Klasik Enerji Kaynaklarının Gelişimi:

- Araştırma teknolojisindeki gelişmeler
- Yeraltı cevherlerinin elde edilmesindeki gelişmeler
- Düşük kaliteli kaynakların kullanımında teknik gelişmeler
- Bugünün talebini karşılamada enerji kaynaklarının yeterliliği

2. BÖLÜM

Enerji Kullanımında Tasarruf:

- Endüstride yararlanma
- Ticari ve ev işlerinde yararlanma
- Ulaşımında yararlanma
- Tarımda yararlanma
- Tasarrufun enerji kullanımına etkisi

3. BÖLÜM

Birincil Enerjinin Dönüşümü:

- Enerji dönüşüm teknolojisinde gelişmeler
- Nükleer enerji
- Isı ve elektriğin birlikte üretimi
- Katı yakıtların sıvı ve gaz yakıtlara dönüşümü
- Hidrojen enerji sistemleri
- Mekanik olmayan yollardan doğrudan elektrik enerjisi üretimi
- Doğal ve yanıcı gazların kullanımı ve dönüşümü
- Petrol rafinerilerinde uygulamalar

4. BÖLÜM

Klasik Olmayan Enerji Kaynakları - Gelişmelerin İncelenmesi:

- Nükleer Füzyon
- Güneş Enerjisi
- Jeotermal Enerji
- Rüzgâr Enerjisi
- Gel-git ve dalga enerjisi
- Diğer enerji kaynakları
- Enerji depolaması
- Klasik olmayan enerji kaynaklarının geleceği

Konferansın toplantı programı yanda sunulmaktadır:

Karma eKonomi koşullarına uygun düşeceğini söyledi. Bu anlayış içinde hazırlanan modelde toplam incelenen sürenin 3'er yıllık 11 dönemden oluştuğunu ve bu süre içinde enerji sektöründeki elektrik santralleri, petrol rafinerilerinden; güneş ve rüzgar enerjisinden yararlanan tesislere dek her tür yatırım seçeneklerinin modelin kapsamına girdiğini açıklayan Kavrak, modelde çeşitli enerji türlerinin ithal veya ihracının da gözönüne alındığını hatırlattı. Konuşmacı bundan sonra modelde tüketim sektörünün sanayi, konut, ulaştırma ve tarım şeklinde 4 gruba ayrıldığını, her grupta çeşitli enerji türlerinin taban taleplerinin belirlenmesinden sonra geri kalan talebin çeşitli enerji türleri arasında ikameye açık olduğunu ve böylece verilen amaca göre enerji türleri arasında ikamenin olanaklı kılındığını açıkladı. Yatırım projelerinden Karakaya, Karababa, Gölköy, Altınkaya su santralleri; Çan, Elbistan linyit santralleri ile bazı nükleer santral ve petrol

rafinerisi tesislerinin kuruluş kapasitelerinin belirlenmiş olduğu ve bu yatırımlar ile ilgili değişkenlerin ancak tevsii kapasiteleri ve üretime geçiş dönemleri olarak belirlendiğini açıklayan Kavrak bu özelliği yansıtabilmek için modelin bir doğrusal programlama yerine karışık tamsayı programlama modeli olarak seçildiğini belirtti* Konuşmasının bundan sonraki bölümünde modelin maliyetler ile ilgili özelliklerini açıklayan

**Doğrusal programlama problemi, doğrusal eşitsizlikler ile doğrusal bir amaç işlevinden oluşan ve çözümünü için son derece etkin yöntemlerin geliştirilmiş olduğu bir eniyileme problemi-dir. Karışık tamsayı programlama (Mixed integer programming) ise değişkenlerinden bir bölümünün tamsayı olma koşulu ile sınırlandırıldığı bir doğrusal programlama problemidir. Karışık tamsayı probleminin çözüm yöntemleri doğrusal programlama yöntemine göre çok daha fazla bilgisayar zamanı alır.*

konuşmacı enerji yatırım ve harcamaları için ayrılacak döviz için belli üst sınır kısıtlamalar kullanıldığını belirterek seçilen amaç işlevinin toplam 33 yıllık süre içinde; ithal edilen enerji için sarfedilen döviz, yatırımlar için sarfedilen döviz ve yatırımlar için sarfedilen yerli para olarak 3 ayrı bölümden oluştuğunu belirtti. Her bölümün ayrı ağırlık katsayıları ile çarpıldığını açıklayan Kavrak böylece dışa olan ekonomik bağımlılığın amaç işlevine yansıtılabileceğini ve ilk bilgisayar deneyiminde de enerji ithal dövizinin 2,5, yatırımlar için kullanılan dövizin 1,5 ve yatırımlar için kullanılan yerli paranın da 1 katsayılarıyla çarpıldığını sözlerine ekledi. Modelde kullanılan ikinci bir amaç işlevinin de parasal değerler yerine birincil enerji girdilerinden oluştuğunu belirten Kavrak bu amacın; kaynakların, talebi karşılayabilmek için en verimli şekilde kullanılmasını yansıttığını açıkladı. İbrahim Kavrak konuşmasını ilk bilgisayar çıktılarından elde edilen sonuçları sunarak bitirdi.

10.DÜNYA ENERJİ KONFERANSI TOPLANTI ZAMANLAMA ÇİZELGESİ

TARİH SAAT	19 EYLÜL PAZARTESİ	20 EYLÜL SALI	21 EYLÜL ÇARŞAMBA	22 EYLÜL PERŞEMBE	23 EYLÜL CUMA
9.00 - 12.00	AÇILIS TÖRENİ (10.00)	TEKNİK OTURUM	TEKNİK OTURUM	TEKNİK OTURUM	AÇIK OTURUM
		1B (ENERJİ KAYNAKLARI) 2A (ENERJİ TASARRUFU)	3A (ENERJİ DÖNÜŞÜMÜ) AÇIK OTURUM PETROL ve GAZ	4 (KLASİK OLMAYAN KAYNAKLAR) ÖZEL OTURUM KÖMÜRLERİN KOKLASTI- RILMASI	NÜKLEER ve KLASİK OLMAYAN ENERJİ
13.30 - 15.00	TEKNİK OTURUM	TEKNİK OTURUM	TEKNİK OTURUM	AÇIK OTURUM	EPİLOG
	1A (ENERJİ KAYNAKLARI)	2B (ENERJİ TASARRUFU)	3B (ENERJİ DÖNÜŞÜMÜ)	ULUSLAR- ARASI İŞBİRLİĞİ	DAVETLİ KONUŞMACI- LARIN TARTIŞMASI
15.30 - 17.30	AÇIK OTURUM	AÇIK OTURUM	AÇIK OTURUM	AÇIK OTURUM	KAPANIS TÖRENİ
	(TÜRKİYE' NİN ENERJİ MODELİ)	ENERJİ İHTİYAC ve TASARRUFU	FİONCEL NÜKLEER ENERJİ SORUNLARI	KÖMÜR	

* A ve B harfleri ilgili oturumların başlangıç ve devamını göstermektedir.

Bundan sonra söz alan konuşmacılar model ve genelde enerji sorunu üzerindeki görüşlerini bildirdiler, tik olarak söz alan Özcan Ültanır Türkiye'nin genel enerji çıkmazına değinerek yapılan çalışmanın olumlu bir başlangıç olmasına rağmen istenilen amaçlara varamadığını belirtti. Bu amaçlardan biri olarak enerji üretim ve tüketiminin zaman süreci içinde dengelenebilmesi için sağlamak bir diğeri olarak da zorunlu (lüks tüketimin dışında) enerji talebinin saptanmasını gösteren Ültanır ayrıca elde edilen sonuçlarda ilerdeki yıllar için linyitle çalışan lokomotif gibi geri düzeyde bir teknolojinin, kömür gazı ile çalışan elektrik santrali gibi ileri düzeyde bir teknoloji ile beraber yer almasını bir tutarsızlık örneği olarak nitelendirdi. Konuşmasına Türkiye'nin bir enerji politikası ve planı olmadığını, bu tür model veya bilimsel toplantıların bir enerji planının ancak hammadeleri olabileceğini söyleyerek sürdüren Ültanır, plan gereksinmesinin karşılanabilmesi için Enerji Bakanlığının bünyesinde değişiklik yapılması gerektiğini savundu ve

yapılan çalışmanın ismini 'Türkiye Enerji Modeli' olmasını eleştirerek bir ulusal enerji modelinin ancak hükümet kanalı ile ortaya çıkarılabileceğini söyledi. Ültanır'dan sonraki konuşmacı Prof.Mustafa Parlar enerji planlamasının yapılabilmesi için bir Enerji Enstitüsü kurulmasının gerekliliğini savunarak diğer ülkelerden örnekler verdi.

Daha sonra Elektrik Mühendisleri Odası adına söz alan Kemal İnan hazırlanan raporun genel bir eleştirisini yaparak Elektrik Enerjisi üreten sektörün modellenmesi ile ilgili görüşlerini belirtti. Hazırlanan modelin büyük ve ayrıntılı olmasının sağlayacağı yararların sanıldığı kadar büyük olamayacağı konusundaki kuşkularını belirten konuşmacı, tüm enerji üreten sektörleri içeren bir modelin ayrıntılı çözümler elde etmek yerine bu sektörler arasında iletişim sağlayan ve gereksiz ayrıntılardan arınmış bir yapıya sahip olması gerektiğini söyledi.

Elektrik, petrol gibi enerji ile ilgili alt sektörlerin kendi yatırım kararlarına ancak kendi ayrıntılı planlamalarını yaptıktan sonra verebileceğini belirten İnan, tüm sektörleri içeren bir modelin, alt sektör planlamalarına ışık tutacak bilgileri vererek gerekli iletişimi sağlamakla yükümlü olduğunu açıkladı. Modelde enerji türleri arasındaki ikamenin yalnız enerji yatırımları ile belirlendiğini ve bunun yanlış sonuçlara varabileceğini açıklayan İnan böyle bir ikamenin enerji tüketen sektörlerin yatırımlarını da içermesi gerektiğini belirtti. Bu konu ile ilgili örnek olarak ulaşım veya sanayi sektöründe elektrik yerine linyit enerjisinin ikame edilmesinin bu sektörlerde pahalı yatırımlara neden olabilecek bir enerji politikası oluşturabileceğini açıklayan İnan ayrıca birincil enerji girdilerinden oluşan amaç işlevinin anlamsızlığına da değindi. Bu amaç işlevinde maliyetler yerine, enerjinin kaynaklardan tüketiciye en verimli şekilde (en az kayıplarla) yansımalarının öngörüldüğünü hatırlatan konuşmacı, ithal edilen enerjinin de bu yapıya katılması ile sunulan örneklerde de görüldüğü gibi çözümün bol elek-

trik enerji ithali gibi yanlış bir sonuca vardığını belirtti, İnan, ithal edilen elektrik enerjisinin üretiminde karşılaşılan kayıpların bu enerjiyi üreten ülkede yer alarak bunun Türkiye'ye yansımalarının ancak ithal maliyetleri ile olabileceğini açıkladı. Modeli veriler yönünden de eleştiren İnan, modelin karmaşıklık derecesinin elde edilebilecek verilerin ayrıntınlık düzeyi ile uyumlu olması koşulunun sağlanmadığını belirtti. Planlanmış kuruluşların işletmeye girme tarihini de bu model ile saptamak amacı ile doğrusal programlama ile çözülebilecek bir problemin karışık tamsayı programlama ile çözülmesinin yarattığı karmaşıklığın gereksizliğine değinen konuşmacı bu özelliğin, modelin yapay olarak karmaşılaştırılmış olmasına iyi bir örnek oluşturduğunu belirtti. İnan daha sonra elektrik sektörü ile ilgili modellemenin bazı eksikliklerine ve tutarsızlıklarına değindi. Elektrik talebinin bir yandan salt enerji, öte yandan puant yük gibi ikili görüümünü hatırlatan konuşmacı, modelde elektrik enerjisi talebinin değişken (ikame edilebilir) alınırken puant yük talebinin sabit alınmasının tutarsız ve yanlış olduğunu açıkladı. İnan ayrıca, talepteki güç seviyesini belirsiz bir şekilde taban yük ve tepe yük diye ikiye ayırarak tepe yükün yalnız gaz türbinleri ve su santralleri ile karşılanması koşulunun yanlış sonuçlar doğurabilecek bir yaklaşım olduğunu belirtti. Eleştirilerinin yanı sıra, yapılan çalışmanın bu yönde atılmış olumlu bir adım olduğunu söyleyen İnan konuşmasını sunulan sonuçların, bütün veri eksikliklerine ve yanlışlıklarına karşın Türkiye'nin şimdiki ve gelecekteki enerji darboğazını sergileyecek nitelikte olduğunu belirterek bitirdi.

Elektrik Mühendisleri Odasından sonra Kimya Mühendisleri Odası adına söz alan İhsan Karababa enerji üretimi ile beraber tüketimin de planlanması gerektiğini, bu yapılmadığı sürece bu tür modellerden esinlenen enerji politikalarının bozuk düzeni sürdürmekten başka bir işe yaramayacağını belirterek enerji kaynaklarının bol sayılmayacağı Türkiye'de en azından gazoz

veya çiklet sanayi gibi lüks tüketim malı üreten kuruluşlara enerji yönünden öncelik verilmemesi gerektiğini açıkladı. Yapılan çalışmayı da tüketim planlamasını içermediği için yararlı olamayacak, ölü doğmuş bir çocuğa benzeten Karababa¹ dan sonra söz alan Prof.Halim Doğrusöz yapılan model çalışması ile enerji planlaması arasındaki bağıntıya değindi. Enerji planlamasının model çalışmasından farklı bir kapsamı olduğunu açıklayan Doğrusöz planlama konusunun politik yönünü vurgulayarak enerji planlamasını yapacak örgütün Türkiye enerji sisteminin geleceğini saptayacak kararlar alacağını, bu nedenle bu kararlardan etkilenen tüm kuruluş ve toplumsal kesitlerin bu örgütte yer alması gerektiğini belirtti. Yapılan çalışmada enerji planlamasının ancak bir bölümünü kapsayan bir yatırım planlaması modelinin hazırlandığını açıklayan Doğrusöz, bu nedenle çalışmanın isminin daha az iddialı "Türkiye Enerji Planlamasında Bir Yatırım Planlaması Model Denemesi" olarak yer almasının daha doğru olacağını söyledi. Prof.Doğrusöz enerji planlamasının bir bilimsel araştırma olmadığını, ancak alınacak kararlara ışık tutması yönünden bu ve benzeri daha birçok model çalışmasının yararlı ve gerekli olduğunu belirterek sözlerine son verdi.

Daha sonra söz alan konuşmacılar modelde kullanılan verilerin eksikliğine ve yanlışlığına değinerek bu veriler ile elde edilen sonuçları çeşitli yönlerden eleştirdiler. Yapılan tüm eleştirileri yanıtlamak üzere yeniden söz alan çalışmanın yöneticisi İbrahim Kavrak, eleştirilerden dışa bağımlılık gibi birçoğunun modeldeki parametre değerlerini değiştirerek giderilebileceğini açıklayarak modelin karma ekonomi yapısına göre hazırlanmış olmasını da Türkiye'nin bugün ve yakınlardaki gelecekteki koşullarını yansıttığını ve bu koşulların modelde yapılacak "bir kalem darbesi" ile değiştirilemeyeceğini hatırlattı.

Olumlu bir başlangıç çalışması olarak nitelendirilebilecek "Türkiye Enerji Modeli" isimli çalışmanın eleştirisinde belirten belli başlı görüşler aşağı-

daki gibi özetlenebilir:

- 1) Türkiye, bilinen enerji kaynakları bol olmayan ve bu nedenle toplumun çıkarlarına uygun bir enerji planlamasının çok önem kazandığı bir ülkedir.
- 2) Türkiye'de şimdiye dek tutarlı bir enerji politikası izlenmemiş ve sonuç olarak bir enerji darboğazına girilmiştir.
- 3) Enerji planlaması bilimsel araştırma yapmak değildir. Enerji planlaması için enerji ile ilgili kuruluş ve toplum kesitlerinin temsilcilerinden oluşacak bir karar alma örgütünün kurulması gerekir. Bilimsel araştırmalar ancak böyle bir örgütün kararlarını yönlendirmeye yarar.
- 4) "Türkiye Enerji Modeli" isimli çalışma genel bir enerji planlaması çerçevesi içinde bir enerji yatırım planlaması model denemesidir.
- 5) Modelin kullandığı verilerde çeşitli eksiklikler ve yanlışlıklar vardır. Modelin başarılı olup olmadığı ancak sağlıklı veriler elde edilip bu veriler ile çıkarılacak sonuçlar sınıandıktan sonra açığa kavuşabilir.

TRT'ye yaptığı açıklama

Enerji darboğazı yeni bir konu değildir. Bugün bütün ülke çapında enerji kısıtlamasına gidilmesi geçmiş dönemlerde izlenen yanlış enerji politikasının ürünüdür. Daha 1971'lerde başlayan enerji yetersizliği petrol kriziyle ve kuraklıkla açıklanmıştır. Gerçeklerini saklanması ve sorunun çözüme çalışılmaması, enerji açığının giderek büyümesini sebep olmuştur. 1973'den başlayarak her yıl enerji tasarrufu amacıyla ülkemiz enterkonnekte sistemine bağlı tüketicilerde elektrik enerjisi kısıtlamasına başlanmıştır. Başlarda 30-45 dakika olan kısıtlama, tıfai son zamanlarda 3-4 saat ulaşmıştır. Ve ivedi tedbir alınmazsa, kısıtlama süresi artacak, daha büyük boyutlara ulaşacaktır.

Bugün Ülkemizde elektrik enerjisi açısından fazla bir sorun yoktur. Ülkemizde elektrik enerjisi üretimi, Türkiye Cumhuriyeti için yeterli düzeyde olmaktadır. Ülkemizde elektrik enerjisi üretimi, Türkiye Cumhuriyeti için yeterli düzeyde olmaktadır.

verilememiştir. Elektrik enerjisi, Türkiye Cumhuriyeti için yeterli düzeyde olmaktadır. Ülkemizde elektrik enerjisi üretimi, Türkiye Cumhuriyeti için yeterli düzeyde olmaktadır.

... C V Y Enerji ... nedenleri

e üretim kaynakları ... sızlığı

• Planlı ve dogm ... laman

• Yatırım ... rii

Türkiye ... politikası

... sınırları

KEBAN HİDROELEKTRİK SANTRALINDAN ARIZADAN TEKNİK ELEMANLAR SORUMLU TUTULAMAZ

Odamız Yönetim Kurulu Keban Hidroelektrik Santralindeki arızayla ilgili olarak 13.8.1977 günü kamuoyuna aşağıdaki açıklamayı yaptı:

Ülkemizde enerji bunalımı doruk noktasına varırken çeşitli üretim ünitelerinde de önemli arızalar görülmektedir. Bunun son örneğini Keban Hidroelektrik Santralinde yaşadık.

9 Ağustos 1977 günü oluşan ve henüz teknik açıklaması yapılmayan bir arızayla Keban Hidroelektrik Santralindeki iki grup devre dışı kalmıştır. Henüz gerçek nedeni açıklanmamış arızayla ilgili olarak basına bilgi veren Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı hiçbir inceleme yapmadan Keban bölgesinde çalışan üyelerimizi ve diğer teknik

elemanları ağır bir dille suçlamıştır. Kanımızca teknik bir kimse olmayan sayın Bakanın konuyu incelemeden suçlama yapması oldukça yanlış bir davranıştır.

Bugün ülkemizde enerji bunalımı varsa bunda en büyük sorumluluk bugüne kadar yanlış elektrik enerjisi politikasını ısrarla sürdürenlerindir. Uzun iktidarlar döneminde izlenen yanlış enerji politikası enerji sektörünü içinden çıkılmaz hale getirmiştir. Yatırımlar zamanında bitirilememiş yanlış üretim modelleri seçilmiş, sonuç olarak da bugüne gelinmiştir.

4-5 saatlik boyutlarda elektrik enerjisi kesintisi yapılan bir sistemde herhangi bir ünitenin arızalanması kadar doğal bir şey olamaz. Çünkü uzun süredir

politik baskılarla santrallerde ve diğer tesislerde bakım çalışmaları ya yapılmamaktadır yada çok kısa süreye sığdırılan bakımlar yapılmaktadır. Zorlamalı bir şekilde çalışan sistemde sadece bir kaç santralin arıza yapması büyük şanstır.

Sayın Bakan bilmelidir ki sorumlu aramak gerekiyorsa bu enerji bunalımına neden olan iktidarlardır. Yoksa bu sistemi hâlâ çalışır durumda tutan Teknik Elemanlar değildir.

Keban'daki arıza Odamızca da incelenmektedir.- Arızanın işletme hatasından çok yapım ve proje hatası nedeniyle olması ihtimali vardır. Sayın Bakanın incelemelerinde bu konuyu göz önünde tutması doğru olacaktır görüşündeyiz.

ÇARPIK EKONOMİ VE PERSONEL POLİTİKASI BİR TEKNİSYENİN ÖLÜMÜNE YOLAÇTI

Odamız İstanbul Şubesi, TİİTED ve Adapazarı Tes-İş Sendikası Yönetim Kurulları basına ortak bir açıklama yaptılar. Açıklamanın metni aynen şöyle:

Geçtiğimiz Pazar günü TEK'in Davutpaşa İndirici Merkezinde bir kesicinin patlaması ve bir teknisyenin ölümü olayı, İstanbul'un büyük bir bölümünün elektriksiz kalması nedeniyle kamuoyunun ilgisini topladı.

Enerji yetersizliği sorununun günlük yaşamda giderek artan bir oranda insanları etkilediği, ülkemizi uygarlık dışı konuma getirdiği bu günlerde olaya eğilmenin büyük önemi var.

BU "KAZA" NE İLK, NE DE SONUNCUDUR

Davutpaşa İndirici Merkezindeki "kaza" bu tür olayların ne ilki ne de sonucusudur. Geçen yıl Anbarlı Santralında kazan patlaması nedeniyle ölen ve yaşamının son dakikalarında "Bu kazan zaten çürüktü" diyen enerji emekçisi işçinin sözleri henüz hatırlardadır.

Kesicilerin, trafoların, kazanların patlaması ve insanların ölümlerine neden olması rastlantı değildir. Her ay 1-2 defa karşılaşılan bu olaylar insan hayatına bile değer vermeyen, sadece düşük maliyeti esas alan bir politikanın ürünüdür. Ölen teknisyen arkadaşımızın üzerinde çalıştığı bara sistemi güvenlikten yoksun, ucuza maledilmiş bir sistemdir.

Bu arada bugün ülkemizde hiç bir yerde benzeri bulunmayacak oranda çok teknoloji, sistem ve araç gereç kullanılmakta-

dır. Her dönemde, belirli ilkelere dayanmaksızın, nereden ucuz bulunursa oradan teknoloji, cihaz, araç gereç satın alınmıştır. Böylece standardizasyona gidilmesi gereken bir alanda tam anlamıyla karmaşıklık yaratılmıştır. Karmaşıklık işçilerin ve teknik elemanların sistemlere, cihazlara intibak etmesini zorlaştırmakta, bir yerde başarıyla görev yapan eleman aynı işi başka bir bölgede yapmak zorunda kaldığında, kolayca intibak edememekte, aynı ölçüde başarılı olamamaktadır. Nitekim son kazada ölen teknisyen Coşkun Keskinel, çevresinde başarılı ve yetenekli bir eleman olarak bilinmesine rağmen patlama sonucu hayatını kaybetmiştir.

MESLEK İÇİ EĞİTİM
HAYATI BİR SORUNDUR

Böylesine yetenekli bir elemanın bile kazada hayatını kaybedebilmesi, yeterli eğitimden geçirilmeyen elemanların her zaman büyük tehlikelerle karşı karşıya olduğu anlamına gelmektedir. Ve meslek içi eğitim eksikliği bugün birçok dalda olduğu gibi enerji iş kolunda da hayati bir sorun olarak ortadadır.

Öte yandan insanların hangi koşullarda hangi önlemleri almaları gerektiğini belirten iş emniyet yönetmelikleri yetersizdir, açık ve net anlaşılabilir değildir. Kaldı ki, bugün yetersiz olan yönetmelikler de uygulanmamaktadır.

İNSANLIK DIŞI
FAZLA ÇALIŞMA UYGULAMASI

Coşkun Keskinel'in kaybının nedeni enerji iş kolundaki anti-demokratik, insan hayatına değer vermeyen fazla mesai uygulamasıdır. Bilindiği gibi bu iş kolunda grev yapma hakkı yoktur ve işçi olsun, teknik eleman olsun çalışanlar, işverenin' fazla çalışma talebini reddetme hakkından yoksundur. Bu ise, sayıca çok az olan teknik elemanların; Cumartesi, Pazar, Bayram, Gece, Gündüz demeden çalışmasını getirmektedir.

Üstelik zorunlu olarak yaptırılan fazla çalışma karşılığı mü-

hendislere ödenen saat ücreti ile bir paket sigara almak mümkün değildir. Bir mühendisin net fazla çalışma saat ücreti 805 kuruştur. Ve bu yıl yedinci ayın sonuna gelinmiş olunmasına rağmen saat başına 805'er kuruşlar TEK mühendislerine ödenmemiştir.

İŞÇİ VE TEKNİK ELEMANLAR
BU SORUNLARIN ÜZERİNE
BİRLİKTE GİDECEKTİR

Egemen güçlerin personel politikasının doğal bir sonucu olan iş kazalarından, iktidarlar, işçi ve teknisyenlerle mühendisleri birbirine düşürmek üzere yararlanmayı tercih etmektedirler. Oysa sorunların çözümü işçinin, teknik elemanın birbirine düşmesiyle değil tüm çalışanların birlikte, sorunların üzerine gitmesiyle mümkündür.

AET TEKSTİL ÜRÜNLERİMİZİN İHRACATINI KISITLIYOR

Geçtiğimiz günlerde, Avrupa kapitalizminin güçlü örgütü AET, Türkiye'yi ilgilendiren iki karar aldı. Bunlardan birincisi Türkiye'den ihraç edilen tekstil ürünlerine kısıtlama konulması, ikincisi ise bu kısıtlama kararının geçici olarak kaldırılmasıydı.

Türkiye AET ile yapılan ve 1971 yılında uygulamaya konan, katma protokol ile "geçiş dönemine" girdi. Bu protokole göre AET'ye üye olma üç aşamada gerçekleştirilecek: hazırlık, geçiş ve tam üyelik. AET'ye üye ülkeler birbirleri ile yapacakları mal alışverişinde gümtük oranlarını belirli oranlarda azaltarak sonunda tümüyle kaldıracaklar. Bu arada üye ülkelerin vatandaşlarının istedikleri yerde çalışma

olanaklarını elde etmesi öngörülmüyor.

Üye ülkeler kendi aralarında belirli bir işbölümünü gerçekleştirecek, her ülke belirli dallara ağırlık verecek. Bu işbölümü içinde Türkiye'ye ayrılan sanayi (!) dallarından bazıları şunlar: Takma saç, sakal, bıyık, lüle ve perçemler; keçeden şapka taslakları, suni noel ağaçları, noel babalar, seyyar sirkler, rahibe yakalari, diz bağları, kuş tüyleri, kalem tüyler ve aksamı, yekpare veya açılıp kapanan el yelpazeleri, sürpriz eşyası, tarla kuşu avında kullanılan aynalar .

Türkiye gibi geri kalmış bir ülkenin Avrupa'nın endüstrisi gelişmiş ülkeleri ile bu tür bir ilişkiye girmesi, Türkiye'nin görelî olarak gelişmiş veya gelişmeye açık sanayi dallarına büyük darbeler indirecek. Bu dallarda üretim yapan kuruluşlar, AET ülkelerinin ileri teknolojileri ile yarışamayarak kapanacak böylece dışa bağımlılık pekişecek.

Katma protokola göre geçiş döneminde bulunan Türkiye'nin, yine bu anlaşmaya göre bazı haklar elde etmesi gerekiyor. Bu hakların verilmediği çeşitli zamanlarda ortaya çıkan durumlarla somutlandı. Örneğin Türk işçilerinin AET ülkelerinin

(*) *Listenin tamamı için bkz. Ortak Pazar Boyunduruğu, Aydın Köymen, TİB yayınları No 1.*

de serbestçe dolaşma ve çalışma hakkı, AET üyesi diğer ülkelerce yasaklanmış veya kısıtlanmış durumda.

Tarım ürünleri ihracatında Türkiye'ye sağlanması gereken gümrük kolaylıkları sağlanmadı. Pamuk ipliği ihracatına çeşitli engeller kondu. Buna benzer uygulamaların son örneği Türkiye'nin tekstil ürünlerine tek yanlı bir kararla kısıtlama konmasıdır. Bu karara konu olan dokuma maddeleri, Türkiye'nin AET ülkelerine karşı elverişli sayılabilecek ödünlere yararlanan sanayi maddelerindeki ihracatının üçte ikisini oluşturuyor. AET'nin, iş alanı, ihracat ve milli gelire katkı açılardan Türkiye için büyük önemi olan Türk dokuma sanayiine yönelik bu kararı Türkiye-AET gümrük birliğinin tek yanlı olarak işleme duruma getirilmesi anlamını taşıyor. Kısıtlama kararının daha sonra geçici olarak kaldırılması sorunların çözülmediğini, Türkiye'nin dış ödemeler alanında ciddi güçlüklerle karşı karşıya kaldığı bir zamanda kısıtlama kararının alınmasının, AET'nin Türkiye'yi hangi gözle gördüğünü ortaya koymaktadır.

AET-Türkiye ilişkilerinin geleceği Türkiye açısından parlak görünmemektedir. Yakın bir gelecekte yapılacak AET bakanlar konseyinde tekstil ürünlerindeki kısıtlama kararının tekrar gündeme geleceği, bu tarihe kadar Kıbrıs ve Ege konularında çözüm için Türkiye tarafından yeterli ödünlere verilmesi durumunda kısıtlamanın kesinle-

şeceği ve bir ekonomik ambargo ya dönüşeceği AET yetkilileri tarafından belirtilmiştir. Böylece AET'nin Türkiye ile ilişkilerini sürekli olarak siyasal baskı aracı olarak kullandığı açıklığa kavuşmuştur.

EKONOMİK BUNALIM İLAÇ PİYASASINI DA ETKİLEDİ

Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik bunalım ilaç piyasasında da kendini göstermeye başlamış; yaşamsal önemi olan ve çokuluslu şirketlerce üretilen kalp ve hormon ilaçlarının, sinir ilaçları ve ağrı kesicilerin, antibiyotiklerin ve serumların üretimi durdurulmuştur. Ayrıca röntgen filmlerinin ithali döviz yokluğu nedeniyle gerçekleştirilemediğinden, bu filmleri stoklayan ithalatçılar karaborsa fiyatı üzerinden satış yapmaktadırlar.

İlaç yokluğu bundan önceki yıllarda da zaman zaman ortaya çıkmıştır. İlaçların yaşam için vazgeçilmez olma durumu, ithal listelerinde en önde yer alma zorunluğunu doğurmaktadır. Buna karşın konuya gerekli ilgi gösterilmemekte, kâr oranı daha fazla olan diğer maddeler ithal edilmektedir.

Çokuluslu şirketler bu durumdan pek de şikayetçi görünmemekte, üretime başlamak için acele etmemektedirler. Hammadde yokluğuna dayanamayacak olan küçük yapımcıların ve ulusal firmaların kendiliğinden kapanarak, çokuluslu şirketlerin kesin piyasa egemenliğine yol açacakları düşünülürse olay açıklık kazanacaktır. İlaç sanayiinde teknolojik yatırımların yapılma zorunluğu, bu teknolojiyi elinde bulduran çokuluslu şirketlerin ülke pazarını tüm den ele geçirmelerini kolaylaştırılmakta; döviz yokluğu nedeniyle ülkenin birkaç ay ithalat yapamaması bu şirketlere zarar değil yarar sağlamaktadır.

Türkiye'de kullanılan üç ilaçtan ikisinin çokuluslu şirketlerce üretilmesi, gerektiğinde bir baskı aracı olarak kullanılmakta ve bu şirketlerin her türlü isteğine boyun eğme zorunluğu doğmaktadır.

ODTÜ'ye yeni mütevelli üyeleri atandı

ODTÜ Mütevelli Heyetinin istifa etmiş olan beş üyesinin yerine yenileri atanmıştır. İstifa eden ve yeni atanan üyelerin isimleri şöyledir: İstifa edenler: Prof.Ahmet Kılıçbay, Prof.Selçuk Özçelik, Prof.Sabahattin Zaim, Prof.Yusuf Vardar ve Mustafa Başoğlu. Yeni atananlar: Prof.Hicri Fişek, Prof.Rıdvan Özker, Prof.Yüksel Ülken, Prof.Necip Kocayusufpaşaoğlu ve Dr.İlhan Özdil.

Bilindiği gibi istifa eden üyeler ile beraber Mütevelli Heyeti eski başkanı Prof.Ahmet Sönel ve Prof.Nevzat Kor da bağlı

buldukları üniversitelerin senatolarından izin alamamış ve istifa etmeleri gerektiği halde yerlerine CHP Hükümetince yenilerinin atanmasını önlemek için istifa etmemişlerdi. Her ne kadar yeni üyelerin atanması sonucunda ODTÜ'de olumlu gelişmeler ümit edilmekteyse de şimdiye dek böyle bir gelişme izlenmemiştir. Tersine ODTÜ'de öğrenci yurtları boşaltılmış ve otobüs ile üniversiteye gelen öğretim üyeleri ve idari personelin komandolarca tartaklanarak marş söylemeye zorlanması güncel olayların arasına katılmıştır.